

« zurück blättern vor »

ŚRUBA subst. f., ab 1562; auch *szroba*, *szruba*. **1)** ‘Bolzen mit Gewinde, der an einem Ende verdickt ist und zur Verbindung von Konstruktionselementen oder zur Regulierung verschiedener Vorrichtungen dient’ – ‘nagwintowany pręt o pogrubionym końcu, służący do łączenia elementów lub do regulowania urządzeń’: 1562 RejZwierz 111v, SPXVI *mocno poczćiwofcią / hártuy sobie szroby*. o 1573 Strum C3v, SPXVI *Ma być kół uczyniön [...] / ná ónym kole ten źłobek ná szróbie / á to dla tego áby go mógl ná káżdą strónę obrócić*. o (1575) 1766 Kosz.Cyc. 85, L *Ufta mu by na szrubach chodzą*. o 1765–1770 Rog.Doś. 2 388, L *Szróba iest walek, maiący rówki wyrźnięte, kręcone na kształt ślimaka, gwintami nazwane*. o 1773 Piotr.Satyr 138, DOR *Język tylko pracuje i chęta się żwawy, właśnie jakby na szrubach obracał się wkóło*. o vor 1812 Mag.Mskr., L *Szruba w prasie drukarskiéy, z drągiem i z kulą otowianą, któręy czop czodzi w panewce*. o 1819 To lub 41-2, SJAM [*Konie!*] *Stoją, a po tém skoczą s całej mocy, / Dyszel przy samęj pękt szrubie*. o 1894 Ordon Zbiorek 54, DOR *Wystawy światłem jaśniejące gasną jedna po drugiej. Słychać ryglów szczęki i zgrzyt żelaznej szruby od sztaby sklepowej*. o 1947 Orman Metale 59, DOR *Głębokość zanurzenia elektrody w elektrolicie reguluje się przez zaciskową śrubę w kontaktach, umocowanych do głównej szyny doprowadzającej prąd*. o 1951 Huss.Mur 51, DOR *Monterzy ustawili w budkach elektryczne silniki. Śrubami przykręcono je do podwaliny z belek*. – SPXVI, TR, L, SWIL, Sw, DOR. **2)** ‘Foltergerät zum Herausziehen von Gliedmaßen aus den Gelenken’ – ‘narzędzie tortur służące do wyciągania kończyn ze stawów’: [hapax] 1600 KlonWor 38, SPXVI *Złoczyńcę nieboraká wyćiągną ná szrobie*. – nur SPXVI. **3)** ‘Schließmuskel der Harnblase’ – ‘mięsień zwieracz pęcherza moczowego’: [hapax] 1774–1777 Krup. 2 122, L *Szruba macharzyny, fibry myczczaste zamykaiące macharzynę, ażeby uryna ustawicznie nie ciekła*. – L (anat.), SWIL (an.), Sw (anat.). **4)** ‘Werkzeug des Böttchers zum Zusammenziehen von großen Fässern und Bottichen’ – ‘przyrząd bednarski do ściągania dużych beczek i kadzi’: SWIL, Sw (piw.). **5)** ‘Antriebsvorrichtung eines Schiffs’ – ‘urządzenie napędowe statku’: (1904) 1920 Zarus.Żegl. 55, DOR *Trzy- i czteroskrzydłowe śruby najwięcej są rozpowszechnione; rzadziej na wielkich statkach spotykają się śruby o dwu skrzydłach*. o 1952 Jastr.Poemat 40, DOR *Śrubami biją pianę wojenne okręty*. o 1954 Probl. s.192, DOR *Dwie małe śruby napędowe silniczków elektrycznych, przymocowane do górnej części pływaka, umożliwiają poziome poruszanie się batyskafu*. – Sw, DOR. ◊ **Var:** *szroba* subst. f., 1562 RejZwierz 111v, SPXVI o 1573 Strum C3v, SPXVI o 1765–1770 Rog.Doś. 2 388, L – SPXVI, TR, L, Sw (m.u.); *szruba* subst. f., (1575) 1766 Kosz.Cyc.

85, L ◦ vor 1812 Mag.Mskr., L – TR, L, SWIL, SW, DOR (daw.); *śruba* subst. f., 1841 Łab., SW ◦ 1947 Orman.Metale 59, DOR – SWIL, SW, DOR.
◊ **Etym:** **1)** mhd. *Schrābe* subst. f., ‘Schraube’, LEX. **2)** nhd. *Schraube* subst. f., ‘eiserne Schraube, Schraube mit einem Gewinde; in der Dampfschiffahrt als bewegende Kraft für das Schiff, Propellerschraube; Foltergerät’, GRI, nur für Inh. 1, 2, 5. ◊ **Der:** *szrubka* subst. f., 1775–1806 Teat. 6c 57, L ◦ (1845) 1868 Krak.Wspom. 23, DOR, zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *szrubowy* adj., zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *śrubiarnia* subst. f., ‘Schraubenwerkstatt’, [hapax] 1841 Łab., SW, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1; *śrubowy* adj., 1841 Łab., SW, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1, 5; *śrubiarz* subst. m., ‘Schraubenmacher’, [hapax] 1841 Łab., SW, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1; *szrubownica* subst. f., ‘Schneideisen, Gewindeschneider’, zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 1; *śrubka* subst. f., (1876–1878) 1949–1951 Sienk. Listy I 74, DOR ◦ 1948 Kasper.Mechan. 220, DOR, nur für Inh. 1; *śrubowiec* subst. m., ‘Dampfschiff; Schiff, das mittels einer Schiffsschraube fortbewegt wird’, [hapax] †1912 Prus, SW, zuerst geb. SW, nur für Inh. 5; *szrubarnia* subst. f., ‘Schraubenwerkstatt’, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1; *szrubowiec* subst. m., ‘Dampfschiff; Schiff, das mittels einer Schiffsschraube fortbewegt wird’, zuerst geb. SW, nur für Inh. 5; *śrubownica* subst. f., ‘dss.’, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1; *śrubnica* subst. f., ‘Geschütz mit zwei oder vier Läufen, welche mittels Schrauben miteinander verbunden sind; Folterinstrument’, 1923 Gemb.Uzbr. 273, DOR, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 1, 2.

« zurück blättern vor »